

# MUKTEDA ES-SADR: SİLAHLI ÖRGÜTTEN SİYASİ AKTÖRE

YUSUF CAN AYAZ

Araştırma Asistanı ORSAM

“

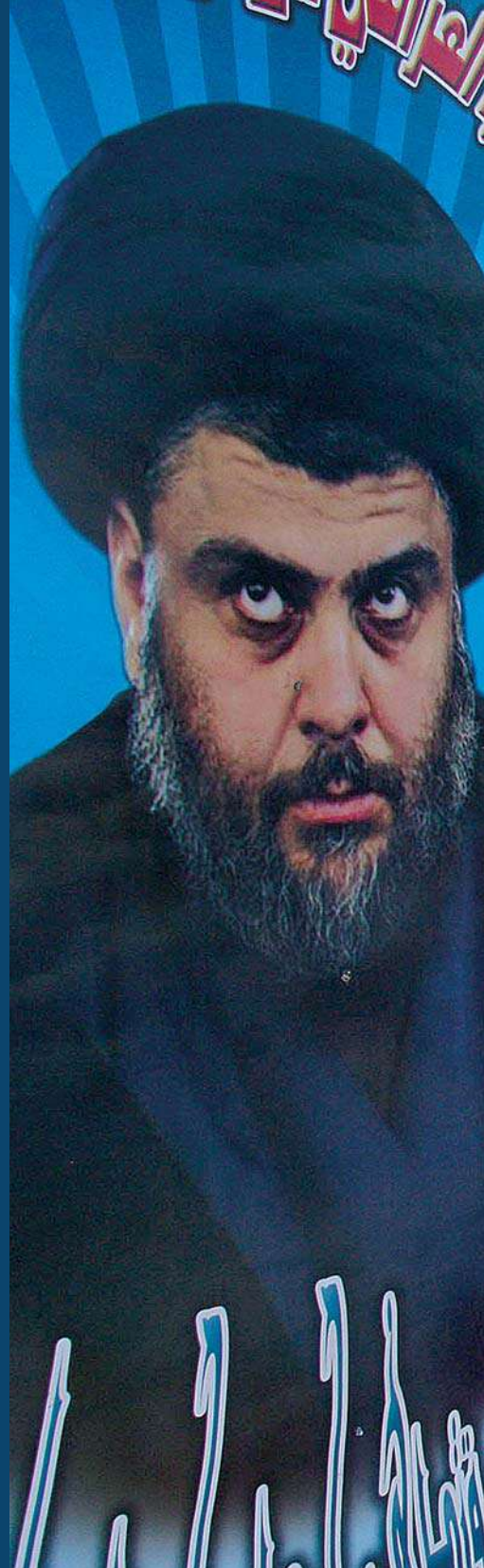
Din adamı, siyasi aktör, Irak milliyetçisi gibi birçok sıfatla nitelendirilen Sadr, tahmin edilmesi güç politik manevraları, geçmişte ABD'ye karşı direnişi ve Irak siyasetine yön verişyle bir ayaklanma lideri izlenimi vermektedir.

”

**A**BD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesiyle adından oldukça sık söz ettiren Mukteda es-Sadr, 2003 sonrasında Irak siyasetinin en önemli aktörlerin biri olmuştur. Din adamı, siyasi aktör, Irak milliyetçisi gibi birçok sıfatla nitelendirilen Sadr, tahmin edilmesi güç politik manevraları, geçmişte ABD'ye karşı direnişi ve Irak siyasetine yön verişyle bir ayaklanma lideri izlenimi vermektedir. Özellikle 2018 ve 2021 Irak Parlamento seçimleriyle siyasetin merkezine yerleşen Sadr Hareketi'nin, yakın dönemde Irak siyasetiyle ilgili tüm dengelerde göz önüne alınacağı düşünülmektedir.

## SADR AİLESİNDE MUKTEDA'NIN DÖNÜŞEN ROLÜ

Mukteda es-Sadr; İmam Musa es-Sadr gibi bilimsel faaliyetlerde bulunan, Ebu el-Hasan gibi edebiyatçı ve şair olarak önemli çalışmalara imza atan isimleri kapsayan fıkıh, ilahiyat gibi alanlarda yıllardır süren öneme sahip Sadr ailesinin bir mensubudur. Necef'in önemli din adamlarından Ayetullah Muhammed Sadık es-Sadr'ın (takipçileri tarafından merci olarak da görülmektedir) oğlu olan Mukteda es-Sadr, 1973 yılında Necef'te doğmuştur. Başarısız ilkökul hayatının ardından babasının isteğiyle Havza'da eğitimine devam etmekle birlikte birçok derste başarısız olarak bir ilerleme kaydedememiştir. Sadık es Sadr'ın halefi olarak görülen Mustafa ve Muammal adlarındaki iki büyük oğluyla birlikte öldürülmesi Mukteda'nın önünü açmış ve 1999'dan itibaren özellikle Irak'ta yoksul Şii kesimlerin büyük kısmının babasına olan hürmeti, Sadr'ı lider konumuna getirmiştir. 2003 yılına kadar özellikle dinî anlamda ön plana çıkan Sadr Hareketi, 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgaliyle beraber askerî olarak da anılmaya başlamıştır. ABD'nin Irak'ı işgal etmesi Sadr'ın Irak siyasetinde





yükselişini hızlandırmış ve Sadr, 2003 yılında kurduğu Mehdi Ordusu ile ABD karşıtı mücadelede önemli bir figür hâline gelmiştir.

Dünya kamuoyu Sadr'ın ismini ABD'nin Irak'ı işgalinin ilk günlerinde 1991'den beri Londra'da yaşayan ve bu süreçte Batı ile ilişkilerini geliştiren Şii merci el-Hui'nin oğlu Abdulmecid el-Hui'nin, ABD askerleriyle beraber Necef'e gelmesinden kısa bir süre sonra öfkeli bir kalabalık tarafından öldürülmesiyle duymuştur. Sadr'ın evinin yakınlarında öldürülen Abdulmecid el-Hui'nin ölüm emrinin Mukteda es-Sadr tarafından verildiği ve Sadr'ın takipçileri tarafından da öldürüldüğü iddia edilmektedir. Hui ile Muhammed Sadık es-Sadr arasındaki geçmişte yaşanan çekişmeler Sadr Hareketi'nin bugünkü çizgisi açısından önem arz etmektedir. Bugün Şii siyasetinde önemini koruyan Dava Partisi (İslami Davet Partisi), geçmişte, Havza öğrencilerinin partiye katılmasının Sadık es-Sadr tarafından yasaklanmasıyla Ayetullah Hui'ye yaklaşmıştır. Bu sürecin öncesinde Muhammed Bekir Sadr'ı partinin ruhani önderi olarak gören Dava Partisi ile oluşan bu ayrışma Mukteda es-Sadr ve Dava'nın lideri Maliki arasındaki gerginliklerde de önemli kalıtsal bir meseleyi oluşturduğu düşünülmektedir.

2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra Paul Bremer önderliğinde kurulan geçici Irak hükümetini tanımayan Sadr, aralıklı olarak yaklaşık 4 yıl süren ABD karşıtı direnişin aktif kanadını oluşturmuştur. Hatta bu dönemde Sadr, geçici hükümetten daha meşru olduğunu iddia etmiştir. Bu dö-

nemde ABD güçlerine karşı direnen ve kendi takipçilerinin Iraklı güvenlik güçleri tarafından gözaltına alınmasına karşı gösteriler düzenleyen Sadr, ülke çapında sivil itaatsizlik başlatmıştır. Sadr Hareketi tarafından sık sık Irak güvenlik güçlerinin güvenlik maksadıyla değil, siyasi amaçlarla kullanıldığı vurgulanmıştır. Bu sürecin başında yabancı askerlerin Irak'ı terk etmesini ve kısa sürede Baas uzantısız bir hükümetin kurulmasını destekleyen Sadr, 4 Nisan'da 2004'de çıkan çatışmalarda Necef, Bağdat ve Basra gibi bölgelerde direniş göstermiş ve Bağdat, Samarra, Ramadi, Felluce gibi bölgelerde Sünnilerin de isyan etmesi bölgede ABD'nin kontrolünü zayıflatmıştır. Ayrıca Sadr, vaazlarında bir mezhep savaşının önüne geçmek adına Şii ve Sünni grupların aşırı davranışlarının engellenmesi uyarıları yapmıştır. Mehdi Ordusunun Irak içerisinde alternatif olmaya çalışan bir askerî güç olması, Sadr'a bağlı milis unsurların kanunsuz uygulamaları ve giderek artan şiddet ortamı zamanla Irak hükümetinin tepkisini çekmeye başlamıştır. Mehdi Ordusu güçlerine saldırıp bu milisleri kontrol altına almaya çalışan Başbakan Nuri el-Maliki ve ABD askerlerinin ülkede kalmasından yana olan el-Hekim ailesiyle de ilişkileri kötüye giden, iç ve dış baskılara uzun süre dayanamayan Sadr, zorunlu olarak İran'a sürgüne gitmeye karar vermiştir. Sadr, Mehdi Ordusuna çatışmalar boyunca destek veren İran'ın Kum şehrinde dinî eğitime devam edeceğini duyurmuş ve bu süre içinde "Sadr Hareketi"ni yeniden yapılandırmaya odaklanmıştır. Kesin olarak bilinmese de



2007'den sonra Mehdi Ordusunun eylemlerinin zayıfladığı dönemde Sadr'ın İran'a geçtiği ve bir müddet burada yaşadığından sonra Sadr Hareketi'nin popülerliğinin devam etmesi ve 2010 Irak Parlamentosu seçimlerinde başarı yakalamasıyla tekrar Irak'a döndüğü belirtilmektedir.

“

**Sadr, hükümette bizzat yer almasa da hükümeti doğrudan etkileyecek konuma erişmiştir. Bu durum 2014 yılından sonra boyut değiştirmiş ve Sadr'a bağlı Saraya es-Selam örgütü Haşdi Şaabi çatısı altında terör örgütü IŞİD'e karşı mücadelede etkin olmuştur.**

”

## IRAK SİYASETİNDE YÜKSELEN GÖRÜNÜM VE ETKİ

2010'dan sonra Irak iç ve dış politikasındaki önemi artan Sadr, hükümette bizzat yer almasa da hükümeti doğrudan etkileyecek ko-

numa erişmiştir. Bu durum 2014 yılından sonra boyut değiştirmiş ve Sadr'a bağlı Saraya es-Selam örgütü Haşdi Şaabi çatısı altında terör örgütü IŞİD'e karşı mücadelede etkin olmuştur. 2016 yılında Irak'taki Sadr Hareketi lideri Mukteda es-Sadr yanlıları, Türkiye'nin Irak hükümetinin daveti üzerine IŞİD'e karşı yerel güçleri eğittiği Başika Kampı'ndaki askerî varlığını protesto etmiştir. Sadr, sonraki süreçte de (2019) Pençe Harekati kapsamında Türkiye'nin Irak'ta askerî varlık göstermesinden rahatsız olduğunu belirtmiş ve terör örgütü PKK'yı, Türkiye'nin muhalifi olarak tanımlayarak diyalog çağrısı yapmıştır. Bunun üzerine Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Fatih Yıldız tepki göstererek terör örgütü PKK konusunda açık olmalarını ve PKK'nin muhalefet değil, terör örgütü olduğunu söyleyerek Sadr'ı eleştirmiştir.

İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Tuğgeneral Kasım Süleymani ile Haşdi Şaabi Başkan Yardımcısı Ebu Mehdi Mühendis'in 3 Ocak'ta ABD'nin düzenlediği

hava saldırısında öldürülmesinden sonra Irak'taki yabancı askerî varlığı daha fazla tartışma konusu olmuş ve Haşdi Şaabi'nin, savunma ve içişleri bakanlıklarıyla birleştirilmesini savunan Sadr, Irak'tan yabancı askerlerin çıkarılmasını isterken hükûmetin, Irak'ta bulunan yabancı misyon temsilciliklerini korumasını ve buralara saldıranları cezalandırmasını talep etmiştir. Özellikle milliyetçilik vurgusu yaptığı düşünülen Mukteda es-Sadr, 2020 yılında Mesut Barzani'ye ABD ile iş birliği yapmaması ve Peşmerge, Haşdi Şaabi ve Seraya es-Salam milis güçlerinin lağvedilmesi çağrısı yapmıştır. 2020-2021 yılları arasında da siyasi gücüne ivme kazandıran Sadr, Irak hükûmeti üzerindeki etkisini sürdürmüştür.

Sadr Hareketi'ni sadece siyasi ve askerî olarak şekillendirmemiş olan Sadr, hareketin, toplumsal ve ekonomik yanlarına büyük önem vermektedir. Hareketin destekçileri maaşlarının bir kısmını Sadr Hareketi için ödemektedir. Bunun dışında Sadr Hareketi kontrol ettiği makamlar aracılığıyla gücünü pekiştirmektedir. Reuters'a göre, Sadr'a bağlı faaliyet gösteren üst düzey görevlilerin Irak'ta kontrol ettiği mali gücün, 2021 için 90 milyar dolar civarında olan bütçe taslağının üçte ikisini oluşturduğunu iddia etmektedir. Nitekim Londra merkezli düşünce kuruluşu Chatham House, Sadr Hareketi'nin 2018'den 2021'e kadar en etkili 200 bakanlık görevini üstlendiğini iddia etmektedir.

Mukteda es-Sadr, 2018 ve 2021 Irak Parlamento seçimlerinde en çok sandalyeyi kazanan aktör ola-

rak ön plana çıkmaktadır. Mustafa Kazımî'nin oluşturduğu hükûmet kabinesinin, 7 Mayıs 2020'de Irak Parlamentosundan güvenoyu almasıyla Sadr, yeni Başbakan Kazımî'ye reformların yapılması ve hükûmet programının uygulanması için 100 günlük süre tanıdığını belirtmiştir. Kazımî hükûmeti döneminde, 2021 yılında çıkan yangın sebebiyle birçok Irak vatandaşının ölmesini öne sürerek seçimlerden geri çekildiğini ilan eden Sadr, daha sonra kararından vazgeçmiş ve seçimlere tekrar katılma kararı almıştır. Sadr Hareketi'ne yakınlığıyla bilinen Irak Sağlık Bakanı el-Timimi de yangın faciasının ardından istifa etmiştir. Sadr'ın Irak siyasetindeki etkisine örnek vermek gerekirse, elektrik konusunda yetersizlik sebebiyle 2021 yazında çıkan gerginliklerde Sadr'ın rolüne değinmek gerekmektedir. Sadr Hareketi'ne bağlı Twitter hesapları üzerinden bir dizi yayımlanarak elektrik sorunları 18 nedene bağlanmış ve soruna 15 çözüm önerilmiştir. Ayrıca Sadr Hareketi tarafından, Elektrik Bakanı Hantuş'un görevden alınması için Twitter üzerinden etiket başlığı açılmıştır. 5 Temmuz 2021'de Irak Başbakan Kazımî, elektrik sorunu sebebiyle ortaya çıkan baskılar karşısında 29 Haziran'da istifasını veren Elektrik Bakanı Macid Mehdi Hantuş'un istifasını resmen kabul etmiştir.

Sadr'ın popülist siyaseti ve Irak kimliğine vurgusu seçimlerde sonuç vermiş ve yaklaşık yüzde 43-44 katılım oranı olan Irak seçimlerinde Sadr Hareketi 73 sandalye kazanarak önemli bir başarı yakalamıştır. Mukteda es-Sadr, el-Tayyar adlı uygulama vasıtasıyla

seçmenleri daha kolay mobilize etme imkânı bulmuş ve bu uygulamayı kullanan Irak vatandaşlarının gideceği sandıklarla ilgili yönlendirme doğrultusunda takipçileri üzerindeki kontrolünü arttırmıştır.

“

**Sonuç olarak son yıllarda Irak siyasetinin artık tartışılmaz şekilde en etkin aktörlerinden olan Sadr Hareketi ve lideri Mukteda es-Sadr'ın sadece Irak içerisinde değil var olan etkileşim kanalları aracılığıyla bölgesel alanda da etkili bir pozisyonu olduğu söylenebilir.**

”

Nitekim seçimlerdeki başarısı sayesinde 10 Ekim 2021 Irak Parlamento seçimlerinden sonra hükûmeti kurma konusunda söz hakkının en fazla Sadr'a ait olduğu görülmektedir. Öte yandan Mukteda es-Sadr'ın, Hizbullah ve Emel Hareketi ile yakın bağları bulunmaktadır. Akraba ve hısımlarıyla bu örgütlerle bağını koruyan Sadr'ın kuzenlerinden biri Emel Hareketi'nin kurucusu Musa es-Sadr'dır. Reuters tarafından Sadr Hareketi'ne yönelik yürütülen çalışmalarda, Lübnan sosyo-politik hayatında başat aktör olan silahlı Şii hareketi Hizbullah'ın Sadr'cılara siyasi talimat/fikir ya da öneri verdikleri iddia edilmektedir. Sonuç olarak son yıllarda Irak siyasetinin artık tartışılmaz şekilde en etkin aktörlerinden olan Sadr Hareketi ve lideri Mukteda es-Sadr'ın sadece Irak içerisinde değil var olan etkileşim kanalları aracılığıyla bölgesel alanda da etkili bir pozisyonu olduğu söylenebilir. ■